

Defensoría del Pueblo
COLOMBIA

LIL TE SAI ARAKEMPE FUGA BARI PE ANDE

SIERRA NEVADA DE SANTA MARTA

TAI SA LE RIGA KAI SI PASE

Lengua: Romani
Pueblo: Rrom

Pe sa so si

Lil te sai arakempe fuga (pe e briamia) pe SNSM kerdiala e Defensoria del Pueblo te sai zhanen so zhalpe pe so si te arakempe kana si chogimos pe le pravi anda o trayo, pe sa so si o manush, e slobodia, o arakadimos tai so keren po bimaladimos pe le Pravi Internal pe sa le Manusha (DIH).

E bimalimata pe o arakadimos si pe o EGC (Ejército Gaitanista de Colombia tai pe ACSN (Autodefensas Conquistadores de la Sierra Nevada de Santa Marta), pe kon poronchil pe le phuvia ka si kai le foruria pe e SNSM tai so si pe le riga.

- **Sa so si ande le phuvia:** Le phuvia kai si pe SNSM tai pe le phuvia pe le riga, si pe 21 foruria ande le departamentos pe La Guajira, César tai Magadalena.

- **Pe o Nivel pe e bimalimata pe o arakadimos:** Zhapel pe e bimalimata de sa OPRE, pe sa so si nasul pe le Pravi Internal pe sa le Manusha (DIH).

Sa so sikabelpe pe pe e bimalimata pe o arakadimos

Sa so sikabelpe pe pe e bimalimata pe o arakadimos si pa la lai si o marimos tai e chingar pe le (ACSN) tai ko si kai ton pe pesko anav Ejército Gaitanista de Colombia (EGC).

Sa so phenen pe le chogimati kai si pe le prami kai ton andre pe sa le manusha kai mudarden suako yeck tai pe sa, kana lenle le manusha te pandaven, kana akaren te arakempe pa la kai keren nasul, kana si te ton vorbi kon porochin, tai kana len le manusha te zhan pe than, kana len le raklogen,tai le terne (NNAJ).

Le manusha pe Especial kana si te arakempe

Le chogimati kerel le mai bare nasul tai so si pe le manusha ande la thana kai si ande le foruria tai le bosha. Le grupi pe sa le manusha si mai koble kai sikavenpe phenen te ton:

- Le thema Indígenas: Kággaba, Iku, Wiwa, Kankuamo, Taganga, Ette Ennaka, Wayúu, Zenú, Yukpa e Inga.
- Le manusha kale.
- La manusha kai vesen ando bosh tai le masharia (manusha kai le le mashé pe o bas) phurané.
- Le vireburia pe sa le manusha tai le vireburia ande le kompoñy (pale kai si le Juntas de Acción Comunal)
- Rakloge, raklogia tai le terne (NNA).
- Personas defensoras de DDHH, sus colectivos y organizaciones.
- Le manusha kai pravaren le pravi, tai pe sa le manusha
- Le manusha pe sa kai dikenla banges (kai si le manusha kai si LGBTQI+ kai si numa von OSIEGNH)
- O them Rromano

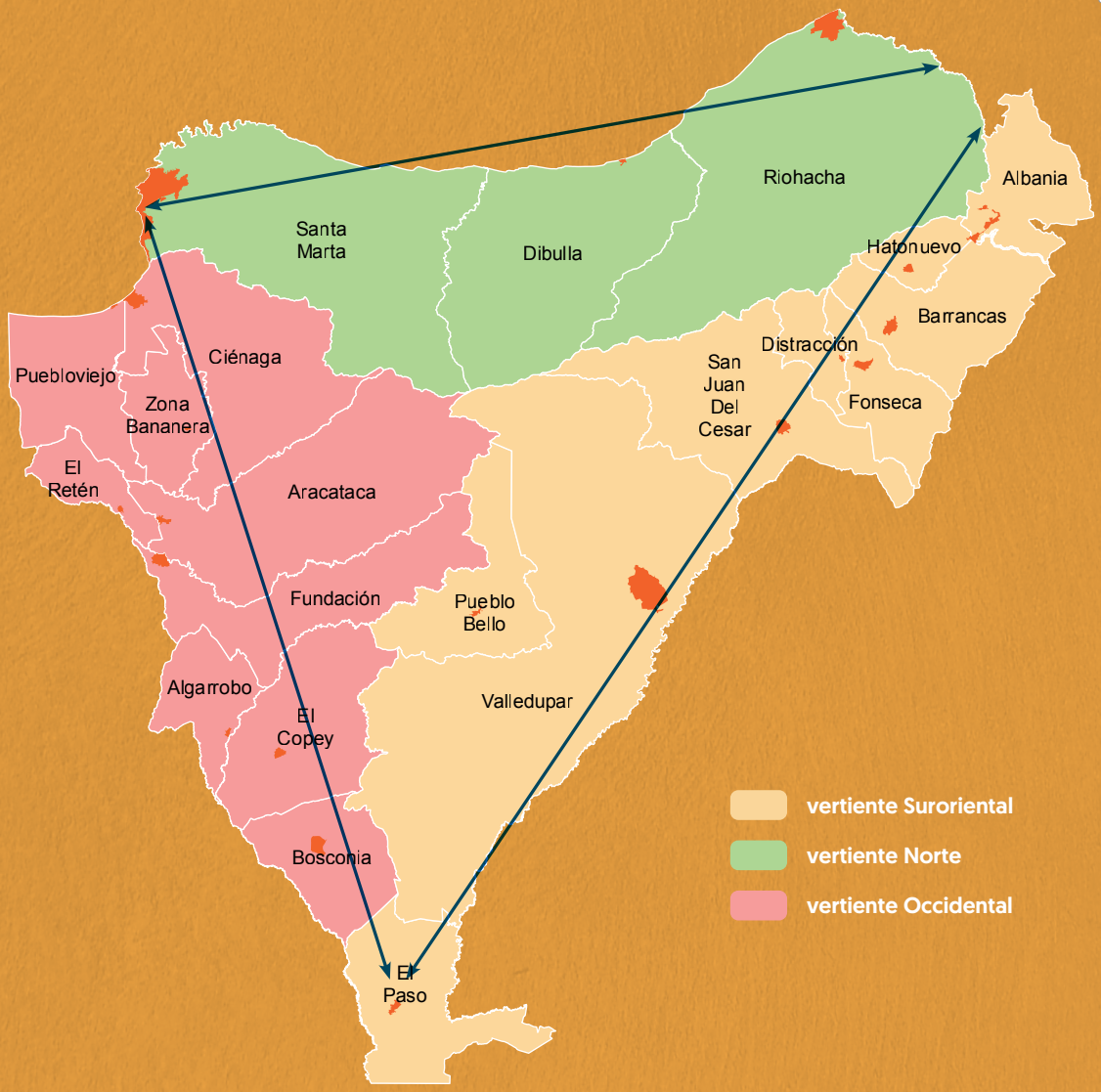
Sa so te phenelpe pe o lil te sai arakempe fuga pe le kompoñy ande e SNSM

o lil te sai arakempe fuga siles uni prami kai si te keren kai zhan pe le virevi anda sa le institucione pe e Emporatsia, te sai araken tai zhan pe le kompoñy kai si les bimalimati ande e Sierra Nevada de Santa Marta. Kadka sikavas yeck suato vorta, te sai sa le manusha- le thema indigenas, le manusha kale, le manusha kai vesen ando bosh, le terné, le suvlia, le manusha LGBTQI+, le manusha kai vesen ande le foruria- te prinzhanen so si kai azhukeren pe e Emporatsia tai sar si le prami kai te zhan te araken le pravi pe o trayo, tai le phuvia tai o zakono.

Defensoría del Pueblo
COLOMBIA

Sa so si ande le phuvia

Defensoría del Pueblo
COLOMBIA

Sa so te phenelpe pe o lil te sai arakempe fuga pe le kompoñy ande e SNSM

1

Arakadimos pe sa le phuvia phurané.

Le instituciones si te keren:

- Respectin tai araken le phuvia phurané, tai le thana kai guyin, kai kerdiol o pai, le thana kai pochinen pe o guyimos, kai si pale e Línea Negra (Kali), tai kadia le thana kai si te ton o trayo pe o duho tai pe sa so si (te araken le paia, le plain, le plain kai si sudre tai le bosha.
- Te sa nai te keren e proyecto, tai e prami pe ko godi phenela kai nasul pe kintala ando duho tai pe le bosha ti a la nai o suato mai angla le thementsa.

2

Respekto tai te sikaven pe lengi krisaki tai kai te poronchin pe lengi kompoñy.

Emporatsia si te kerel:

- Te keren vorta, tai te zhan angle sa te ton zor pe o arakadimos kai ava gata tode o suato pe sa le krisa ande le thema indígenas, te zhalpe te poronchin pe lengo zakono tai so train.
- Te sai meken te miskimpen le Mamor, Sagas, tai ko poronchin le krisa tai kodola kai araken te sai zhan pe e buchi pe o duho tai le phuvia.
- Te sai zhan pe o suato sa te araken pe le krisa kata le kale, le manusha kai vesen ando bosh, le virevuria pe sa, tai ton pe le zakonuria tai te keren pe von kadia kon si pe pesko trayo sar si sa le thema, le manusha kai vesen ando bosh, le phuvia, tai te diken sar si kai von si te arakempe pe peski partia.
- Te araken mai anglal pe le rakloge, le raklogia, tai le terné katar le thema indigenas, pe kana kamen te lenle pe lende kera tai kana phenen suaturia kai si nasul.

3

Le prami kai si pe le manusha kai si pushkane.

Le entidades tai e zor gadzhikani pe sa si te keren:

- Te sai zhan ande le phuvia, te sai te ton pe si te arakempe kana si chogimos pe kompoñy kai si nasul pe le phuvia kai guyin.
- Te sai te na zhanpe pe le chingara pasa le kera, tai le scuali pe le thana kai guyin
- Vorta te zhan pe le emporatsi te na aven yagale (sastimos, educacia, krisake, mistimos pe sa) ande le thana mai nasul.

Defensoría del Pueblo
COLOMBIA

4

Krisa tai te diken pe o nasul (sila).

E Fiscalia tai le kolaver institiones si te keren:

- Te roden tai te len pe e kriss kana mudaren yeckes, kana lempe pretimata (pe o suato kai phenen le kolabreske nasulimat)i, kana xasavol (jasavol) pe e zor yeckes, kana mangen vareso pe zor tai kaver bucha kai si ansul pe le thema indígenas, le manusha kale, le manusha kai train ando bosh, le terné, le shuvia, le manusha mboldine, ta la manusha kai vesen ando le foruria.
- Respektilpe e Kriss katar le thema indigena tai te keren le prami pe peski seré Krisake.
- Te zor pe le prami kai si te pugin te ton ke zakonuria (paguvimos, vorbi, tai zhan pe le seró krisake)
- Te sai len le bimalade. chingarimos pe le manusha (sila), le suvlia tai le murs, pale te ton o chogimos si te arakempe kana si chogimos.

5

Ashaimos Te sai kerelpe pe le NNA tai o ternimos indígena.

E Emporatsia si te kerel:

- Te keren prami te sai araken te na avel kana lel le manusha pe o marimos, kana len tai si NNA.
- Te ton zor pe educacia fuga, te na avel le kola minas tai te vensen ande scuala.
- Te sai buzlarem le shansa (te den te sai keren) pe le terné: educacia mai bari, buchi, te sai sicharen tecnica tai le proyecturia pe le zakonuria pe lende.

6

Te arakenpe le virevuria, le virevuria shuvlengo tai la kompañy.

- E UNP tai le kolaver entidades si te den angle te sikaven sar ti o drom te arakadimos pe suako manush tai pe sa.
- Si te ton zor pe so keren te von arakempe pe lengi partia: le manusha kai araken, kai si te phiren, kai si te poronchil pe le phuvia, te araken pe le krisa kai guyin.

7

Arakadimos pe o ambiente tai con poronchil pe so si mai zurales.

Le entidades ambientales si te keren:

- Te araken pe le manusha kai keren ai araken o bosh Parques Nacionales, von si kai pale si pe te arakempe kana si chogimos
- Te keren le prami pe le thema indígenas, te sai ton, pe le kolaver, pe le manusha kale tai le manusha kai train ando bosh te araken le ecosistemas, te poronchin pe o turismo tai te araken sa o nasul kai keren pe ambientales.
- Te sai espiden e buchi kai si po o mistimos ambientales le thema indígenas, kale tai le manusha kai trai ando bosh.

8

Te sai ton e Jack pe le kola kai si fuga ande sa le manusha.

Departamenteos tai le chinesi si te keren:

- Te keren le kera te sai araken le manusha, kits pe le pramia kai si te kerne fuga, respecktin le zakunuria pe sa.
- Te sai den angle fuga kana keren te ankle pe zor, kana si le manusha pandade pe lengo ker, pe kaver pramia fuga kai amburi zhanpe.

9

Te si te den pale le phuvia, te sai len po lil kala tai mai buzliaren le phuvia.

E emporatsia si te kerel:

- Te kern fuga le lila te sai barialen tai te chinen le phuvia kai le phuvia pe le indígenas, te sai kerdion neve phuvia pe le indígenas tai len pale peski phuvia.
- Te sai dike pale le pramia kai si pe le thema Ette Ennaka tai le kolaver kompñy kai si ande kado lil Alerta, sar le manusha kale tai le manusha kai trai ando bosh.
- Te sai zhan anlge kana si te den le pramia le pravi pe le phuvia pe le thema Zenú, Inga tai le kolaver.

10

Te ton zor pe organizatcia tai e emporatsia lengi.

O Minixsterio del Interior si te ashutil:

- Te sai sicharel ande peski kriss lengi, te sai pushen mai anglal, pravi pe sa le manusha tai le prami te sai aradion.
- Te ton Zor pe lengi emporatsia, le seré phurané tai le prmia te arakempe von pe peski partia anda le kompañy.

11

O suato pe le zakonuria, pe e pacha tai te na diken te phenen nasul.

Le entidades si te keren:

- Te sai miskin le suaturia anda le pramia katar e Pacha Sa, te ashuenen pe le thema indigenas, le manusha kale, le manusha kai train ando bosh tai le manusha kai train ande le foruria.
- Te miskin le pramia te na diken te na phenen nasul, vorta pe le terné, le suvlia, le manusha maboldine tai le manusha kale.
- Te sao ton le siñi pe sa e bramia te sai diken pe e fuga (bramia fuga) tai te aven sa le manush indígena, kale, le manusha kai train ando bosh, le manusha kai araken le pravi.

Pe numa le kaver vorbi: ¿so si sa kala pramia pe le thema indígenas?

E empratsia si te arakel pe la Sierra Nevada sar te avel e phuv te guyin, pe sa tai pe yeckes.

Te respektin e krisake indigena, le virevuria kale tai le manusha kai train ando bosh, kadia o duho, o zakono tai o suato lengo.

Si te keren te araken o trayo tai o arakadimos pe le rakloge, le terné, tai e kriss tai le kompoñy.

Si te asunen tai te keren suato la kompañasa kai vesen ande Sierra Nevada de Santa Marta, te na keren le pramia kai si te ton ando baro nasul.

Si lengi buchi te na keren nasul, te sai zhan mai angle pe o nasul chingarengo tai te keren vorta tai chachi arakadimos pe o zakono, phuvia tai o duho.

Traducido Por:
Ana Dalila Gomez.

Fotografías:
Asociación Ame Le Romnia.